

Боцула О. І.

*кандидат економічних наук, завідувач відділу,
Інститут агроекології і природокористування
Національної академії аграрних наук України*

Головіна О. Л.

*кандидат економічних наук,
Інститут агроекології і природокористування
Національної академії аграрних наук України*

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-337-1-3>

ЕКОЛОГІЧНА ПОЛІТИКА ЛІСОКОРИСТУВАННЯ НА ПРИКЛАДІ ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Загальна площа лісових насаджень України становить – 10,6 млн га, із яких вкритих лісовою рослинністю – 9,6 млн га. Лісистість території країни до вторгнення російських військ, становила 17%, нажалі зараз близько 15%. Ліси на території України розташовані дуже нерівномірно. Вони сконцентровані переважно на Поліссі та в Українських Карпатах. Лісистість у різних природних зонах має значні відмінності й не досягає оптимального рівня, за якого ліси впливають на клімат, ґрунти, водні ресурси, пом'якшують наслідки ерозійних процесів, а також забезпечують одержання більшої кількості деревини [1, с. 53].

Житомирська область належить до лісозабезпечених регіонів України. Сукупність усіх природних і штучних лісів Житомирщини складає її лісовий фонд, загальна площа земель якого налічує 1081,9 тис га, з них, 1001,6 тис га вкрито лісовою рослинністю. Рівень лісистості області – один з найвищих в Україні – 33,6% (при розрахунково-оптимальному для даної природної зони, необхідному для досягнення збалансованості між обсягами лісоспоживання і екологічними вимогами, – 36%), поступаючись лише Закарпатській, Івано-Франківській та Рівненській областям [2, с. 95]. Лісоресурсний потенціал Житомирської області характеризується нерівномірністю розміщення, різноманітністю породного складу та вікової структури, різним рівнем освоєння та інтенсивності використання, що вимагає окремої уваги та застосування особливих підходів відповідно до специфіки окремого регіону.

Надмірні рубання лісів у повоєнний період позначилися на віковій структурі лісів Житомирської області. Насьогодні у віковій структурі переважають молодняки і середньовікові насадження (73%), стиглі і перестійні насадження наразі займають площу 10% вкритих лісом земель. Більше половини лісових насаджень (53%) створенні шляхом штучного лісовідновлення (створення лісових культур на зрубках).

Більшість лісових насаджень Житомирської області характеризуються як високопродуктивні. За своїми таксаційними характеристиками вони відносяться до I та II класів бонітету, середня повнота насаджень становить 0,8.

Насьогодні існує тенденція до збільшення осередків пошкодження хворобами і шкідниками, а за останній рік, і пожежами, які спричинені внаслідок обстрілів з території агресора. Загальна площа пошкоджених лісів становить 55,0 тис га, зокрема, 11,0 тис га є пошкодженими кореневою губкою.

У межах України в умовах забруднення працюють 52 державних лісогосподарських підприємства, зокрема в Житомирській області 12 таких підприємств. Для основної продукції лісового господарства (деревини) – на більшій частині території Житомирської області характерним є поступове збільшення вмісту Cz^{137} внаслідок щорічного наростання радіоактивно забруднених висотних та радіальних приростів деревини.

Однак, незважаючи на прийняті чинним законодавством заборони та обмеження у заготівлі деревини та інших продуктів побічного лісокористування, в районах Житомирської області, що зазнали радіоактивного забруднення, обсяги заготівлі лісової продукції постійно зростають.

З інформації, наведеної у табл. 1, видно, що заготівля ліквідної деревини в районах, що зазнали радіоактивного забруднення, складає близько 64 % від загальних обсягів по області. У деяких районах цей показник зріс у порівнянні з 2015 р. більш ніж у 1,5 рази, зокрема, в Лугинському, Коростенському та Малинському районах.

З огляду на формування стратегії збалансованого лісокористування важливим є дослідження ролі лісового господарства у соціально-економічному становищі регіону. Використовуючи основні показники роботи підприємств Житомирської області без врахування банків та державних установ можна визначити роль лісогосподарських підприємств у цих показниках, а відповідно, і вплив цих підприємств на соціально-економічний розвиток області [3, с. 125].

Проведений аналіз еколого-економічних передумов формування стратегії збалансованого лісокористування на прикладі Житомирської області свідчить, що проблеми з використанням лісоресурсного потенціалу регіону у значній мірі стосуються всіх областей, у яких знаходяться лісові ресурси, адже, історично так склалося, що промисловість у цих областях є слабо розвиненою, а ті виробничі потужності, що існували за часів панування командно-адміністративної економіки були тісно пов'язані з лісовим господарством. Приватизація деревообробних виробничих потужностей у 90-ті роки XX ст. призвела, у більшості випадків, до їх занепаду та переорієнтацію лісового

господарства на експорт. Кількість робочих місць у лісовому господарстві лісистих областей скоротилася на порядок.

Таблиця 1

Заготівля ліквідної деревини за районами Житомирської області, що зазнали радіоактивного забруднення, у 2015–2020 рр.

Показники	Роки					
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Житомирська область, всього, тис	2444,1	2684,9	2677,7	2881,5	3026,1	3127,3
у тому числі за районами, що зазнали радіоактивного забруднення:						
Ємільчинський, тис м ³	159,0	172,7	173,4	183,5	174,5	176,6
Коростенський, тис м ³	98,9	129,7	135,7	122,5	146,0	149,4
Лугинський, тис м ³	100,7	108,3	101,1	140,1	146,8	157,5
Малинський, тис м ³	153,4	178,9	202,3	244,3	235,7	250,5
Народицький, тис м ³	118,6	137,8	137,1	133,0	158,1	146,6
Новоград-Волинський, тис м ³	271,3	284,4	298	309,9	326,6	334,7
Овруцький, тис м ³	370,1	415,6	399,1	375,8	436,6	464,2
Олевський, тис м ³	307,0	327,1	310,3	331,5	337,2	306,7
Разом за районами, що зазнали радіоактивного забруднення, тис	1579,0	1754,5	1757,0	1840,6	1961,5	1961,5
Питома вага заготівлі ліквідної деревини за районами, що зазнали радіоактивного забруднення, %	64,6	65,3	65,6	63,9	64,8	64,8

Джерело: розраховано автором за даними Головного управління статистики у Житомирській області

Основні тенденції сучасного лісокористування сформовані певними екологічними, економічними та соціальними передумовами, які мають бути враховані при формуванні стратегії збалансованого розвитку. До екологічних передумов можна віднести розташування лісових насаджень на території, рівень лісистості регіонів, розподіл загальної площі лісових насаджень за категоріями, породним складом та віковою структурою, ступінь забрудненості радіоактивними елементами. Екологічні передумови лісокористуванні мають регіональні особливості, які й визначають економічні і соціальні чинники розвитку лісогосподарських підприємств.

Встановлено, що серед економічних тенденцій, які характерні для розвитку лісокористування в Житомирській області, можна виділити: зростання, наразі й так високої, питомої ваги заготівлі ліквідної деревини (більше 64% від загальних обсягів по області) та обсягів реалізації деревини на експорт (більше 50% від загальних обсягів по області) з районів, що зазнали радіоактивного забруднення; закріплення лісових ресурсів за різними лісокористувачами, які мають різне організаційно-управлінське підпорядкування, що зумовлює складність

запровадження єдиної стратегії лісокористування; підвищення економічної ролі лісогосподарських підприємств комунальної форми власності у розвитку лісової галузі; посилення кореляційного зв'язку між обсягами господарської діяльності лісогосподарських підприємств та доходами місцевого населення.

Список використаних джерел:

1. Основні показники діяльності підприємств по містах обласного значення та районах у 2015 році [Електронний ресурс] : офіційний веб-сайт Головного управління статистики у Житомирській області. URL: <http://www.zt.ukrstat.gov.ua/StatInfo/Pidpr/pidprrai.htm>

2. Корчинська Л. Ф. Організаційно-правове забезпечення лісокористування в Житомирській області / Л. Ф. Корчинська // Актуальні проблеми модернізації економіки та фінансової системи України: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Черкаси, 28–29 листопада 2014 р.) – Черкаси: Черкас. держ. технол. ун-т, 2014. – С. 194–196.

3. Дребот О. І. Інституціоналізація лісового сектора економіки в контексті сталого розвитку України : [монографія] / О. І. Дребот. – Київ : ДІА, 2012. – 336 с.